

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТТЯ КОПИТНИХ ТВАРИН В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*Соболь О. М.
ДВНЗ «Херсонський Державний Аграрний Університет»*

Сучасний вплив мисливства на рівень розвитку тваринного різноманіття не зводиться до знищення певної кількості тварин, тим більше, до винищення видів. Дежкин В.В., Вольперт Я.Л., Величенко В.В., Данилкин А. А., інші автори напряму пов'язують охорону промислових видів тварин з розвитком полювання, адже полювання, розвиваючись як заняття, переросло нині в цілу галузь народного господарства [1,2,3]. В її завдання, на прикладі УТМР Херсонської області, входить:

- проведення роз'яснювальної роботи серед широких верств населення області через засоби масової інформації щодо охорони тваринного світу;
- ведення моніторингу, кадастру мисливських тварин та резервування територій для заповідання;
- відтворення мисливських тварин (в т.ч. закупівля тварин) та поліпшення водно-болотних угідь області;
- будівництво, розширення та реконструкція розплідників і ферм для розведення диких звірів та птахів з метою їх розселення в природному середовищі;
- охорона тваринного світу, боротьба з браконьерством та інше [4].

Сучасне мисливське господарство базується на використанні відтворювальних ресурсів, найважливішою особливістю яких є самовідтворення, що здійснюється в ході природних циклічних процесів і не вимагає при збереженні екосистем, що еволюційно склалися, спеціальних капіталовкладень. Правовий статус полювання у вигляді користування тваринним світом визначений Законом України «Про мисливське господарство та полювання».

В Херсонській області проживає 250 видів тварин, що складає 62% до загальної чисельності видів України, з них занесені до Червоної книги України 142 види. Тваринний світ у межах країни є державною власністю. Право користування мисливськими ресурсами відокремлене від права землеволодіння (землекористування).

Загальна площа мисливських угідь області складає 2193,8 тис. га. Дана площа розподілена між 43 користувачами мисливських угідь різного підпорядкування та форм власності, а саме:

- 7 державними підприємствами лісомисливських господарств;
- 1 державним підприємством «Степовий ім. В.Г. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»;
- 1 Державним управлінням справами Президента України;
- 19 громадськими мисливськими організаціями Українського товариства мисливців та рибалок;
- 15 приватними мисливськими організаціями.

Традиційно, копитні тварини є найбільш привабливим об'єктом полювання і саме їх кількістю та видовим складом визначається цінність мисливських угідь [3]. Для цих тварин нехарактерні значні коливання чисельності, але в умовах несприятливих природних умов або антропогенного впливу вона може різко зменшуватись (рис.)

Динаміка чисельності копитних тварин

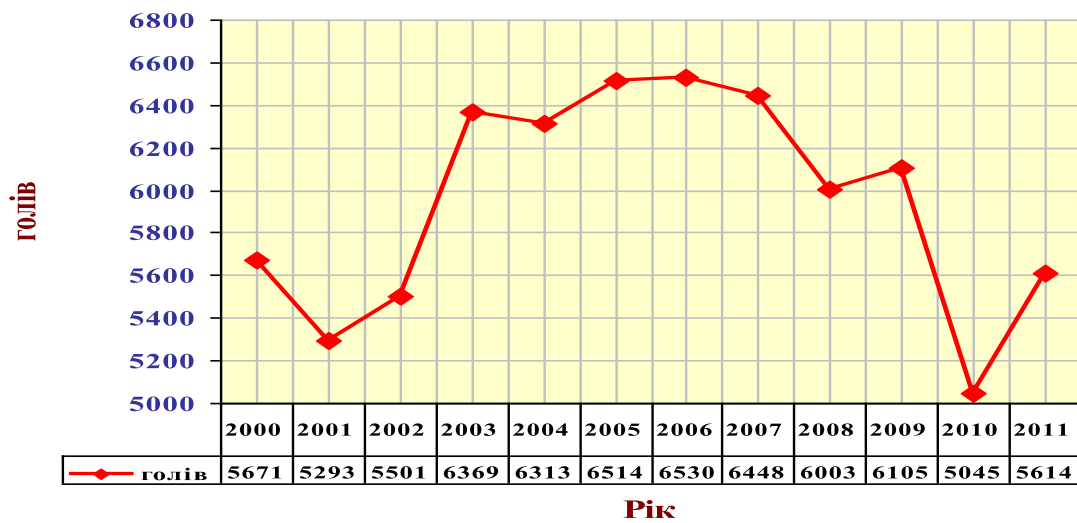

Рис. Коливання чисельності копитних в несприятливі періоди 2001 та 2010 років

Так, для європейської косулі лімітуючими факторами в цій зоні є посуха, що в умовах степів Півдня України призводить падіння якості та кількості кормових рослин і зменшення популяції та критична висота снігового покриву 40 см, що значно ускладнює умови зимівлі.

Найбільш розповсюдженими копитними в області є європейська козуля (*Capreolus capreolus*), кабан дикий (*Sus scrofa*) та олень благородний (*Cervus elaphus*). Незважаючи на вплив погодних чинників та антропогенний пресинг, за останні 3 роки чисельність тварин всіх видів промислових копитних збільшилася на 40,7... 43,9%. (табл. 1). Це пов'язано з тим, що сучасне мисливське господарство вже відійшло від методів регулювання чисельності мисливських тварин лише в процесі полювання, відбувається активне відтворення поголів'я, підкормка та інша допомога в складних сезонних умовах.

Таблиця 1

Чисельність копитних різних видів в Херсонській області в 2011– 2013 роках, голів

Види тварин	2011	2012	2013	2013 до 2011, ±%
Олень благородний	403	483	579	+ 43,6
Олень плямистий	54	64	76	+ 40,7
Лань	229	274	328	+ 43,2
Муфлон	421	505	606	+ 43,9
Козуля	1237	1484	1780	+ 43,9
Кабан	428	513	615	+ 43,7

Тем не менш, чисельність більшості видів копитних не відповідає біологічній ємності угідь — біля 800 голів по великим оленям та лані, близько 3 тис. козулі європейської [5]. Висока і стійка чисельність промислових тварин можлива тільки за наявності системи заходів, що ставлять метою зростання запасів корисної фауни, поліпшення її продуктивності шляхом створення сприятливіших умов існування і племінної роботи в популяціях: підтримка кормових і захисних властивостей угідь, збільшення їх місткості, зниження смертності тварин від хижаків і хвороб, послаблення міжвидової конкуренції, впливу погодних чинників і інших знегод, зокрема, в вигляді адекватних лімітів добу-

вання певних видів тварин [1]. Так, відбувається постійне зниження затверджених лімітів добування, особливо для оленів — благородного та плямистого (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка лімітів добування, ‰

Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування, гол.						В середньому для даного виду, ‰
	2011		2012		2013		
	голів	‰	голів	‰	голів	‰	
Олень благородний	55	136,5	18	37,3	21	36,3	70,0
Олень плямистий	5	92,6	5	78,2	3	39,5	70,1
Лань	41	179,0	24	87,6	35	106,7	124,4
Муфлон	96	228,0	40	79,2	70	115,5	140,9
Козуля	3	2,4	5	3,4	4	2,2	2,7
Кабан	37	86,4	27	52,6	35	56,9	65,3

Так, за останні 3 роки зниження склало 3,8 разів для оленя благородного і 2,3 рази для оленя плямистого. Найбільші ліміти добування відмічені для лані європейської (*Dama dama*) та муфлона європейського (*Ovis musimon*), відповідно 124,4 та 140,9 ‰, найменші — для козулі європейської — 2,7‰.

З іншого боку, за останні 3 роки реальні обсяги добування копитних в середньому не вичерпували затверджені ліміти, натомість, зменшилися на 35,9% (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка реальних об'ємів добування, ‰

Види мисливських тварин	Добуто, гол.						В середньому для даного виду, ‰
	2011		2012		2013		
	голів	%	голів	%	голів	%	
Олень благородний	52	94,5	18	100,0	14	66,7	87,1
Олень плямистий	1	20,0	4	80,0	1	33,3	44,4
Лань	41	100,0	24	100,0	22	62,9	87,6
Муфлон	88	91,7	40	100,0	19	27,1	72,9
Козуля	5	166,7	5	100,0	3	75,0	147,2
Кабан	21	56,8	24	88,9	26	74,3	73,3
В середньому за рік, ‰	-	88,3	-	94,8	-	56,6	-

Перевиконання затверджених лімітів добування відмічено лише для козулі європейської, що, тем не менш, не призвело до зниження темпів росту популяції. Найбільше недовиконання затверджених лімітів добування характерне для оленя плямистого, і саме цей вид має найнижчі темпи зростання чисельності (див. табл. 1). Найвищий рівень реального об'єму добування відбувся в 2012 році — 94,8% від затверджених лімітів добування.

Висновки. Чисельність копитних в Херсонській області перебуває під значним тиском впливу природних умов. Різниця в чисельності тварин в роки з найсприятливішими та найгіршими погодними умовами за досліджений період становила близько 32,1%.

Видове різноманіття копитних, в основному, представлене 6 європейськими видами — оленями (благородним та плямистим), ланню, козулею,

кабаном та муфлоном, останні три види мають найбільшу чисельність (відповідно, 1780, 615 та 606 голів). За останні 3 роки чисельність копитних промислових видів в області збільшилася на 40,7... 43,9%, найвищі темпи зростання (+ 43,9%) мали популяції козулі та муфлона.

Затверджені ліміти полювання складали 2,7...140,9 ‰, найбільші відмічені для лані європейської та муфлона європейського, відповідно 124,4 та 140,9 ‰, найменші — для козулі — 2,7‰, їх середнє виконання коливалося за досліджений період від 56,6 до 94,8%.

Література

1. Дежкин В.В. Концептуальные основы охотничьего хозяйства // Охота и охотничье хозяйство. — 1991. — № 16. — С. 6-9.
2. Вольперт Я.Л., Величенко В.В. Влияние антропогенного воздействия на охотничье-промысловые ресурсы // Териофауна России и сопредельных территорий: Тез. докладов. — М.: МВА, 2003. — С. 84-85.
3. Данилкин А. А. Олени (Cervidae). — М.: Геос, 1999. — 552 с.
4. Екологічний паспорт Херсонської області. — Херсон: Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Херсонській області, 2013. — 121 с.
5. Роман Е. Живое Херсонщины: "природная бухгалтерия" // Гривна. — 2009. — 26 ноября. (№ 48). — С. 19.

ВИДОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ПАВУКІВ І ХАРАКТЕР ЇХ ПРИУРОЧЕНОСТІ В УМОВАХ МІСТА ПОЛТАВА

Таран М.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У сучасному світі триває стрімкий процес урбанізації. Багатоповерхові будинки, галасливі вулиці, камінь, асфальт і забруднене повітря складають міське середовище. В умовах міста біорізноманіття існує при взаємодії антропогенних і природних чинників.

Фауна будь-якого міста складається з місцевих видів, що мешкали в конкретній місцевості як мінімум з нового часу, і з видів, що поселилися на даній місцевість в новий і новітній час. Різноманіття шляхів формування флори та фауни на урбанізованих територіях може бути пояснено такими процесами:

- 1) «поглинання» містом ареалу виду в межах існуючого біогеоценозу;
- 2) синантропія (організми-синантропи) — тварини (не одомашнені), рослини і мікроорганізми, спосіб життя яких пов'язаний з людиною і його житлом.

Підклас павуки (Aranei) — шостий за багатством видами серед підкласів тварин — включає понад 30 тисяч відомих видів — і сучасних, і вимерлих. Павуки — одні з найважливіших наземних безхребетних тварин. Всі павуки в наших широтах — хижак, причому більшість видів не є факультативними ентомофагами, а живляться комахами, ракоподібними, червами, молюсками та іншими безхребетними тваринами. Тому вони включені в усі ланцюги живлення на суходолі та відіграють найбільш важливу роль у регуляції чисельності комах, у тому числі і комах-шкідників. Однак павуки вивчені набагато менше, ніж комахи. Не в останню чергу в цьому винне упереджене ставлення до павуків з боку широкої публіки [1].

Вивчення аранеофауни України розпочалося лише з кінця XVIII століття. Полтавська область (в тому числі й місто Полтава) залишається відносно слабо вивченою. Ще з кінця XIX століття для цього регіону наводиться лише декілька видових переліків павуків (Лук'янов Н., 1897; Астахова Е.В., 1974;